

تحلیل محتوای کتاب‌های مقطع ابتدایی از نظر میزان توجه به روستا و کشاورزی

جعفر یعقوبی^۱، بلور علی رمایی^۲

چکیده

با توجه به نظام آموزشی متمرکز در کشورهای در حال توسعه، محتوای کتابهای درسی نقش مهمی در فرآیند شکل‌گیری شخصیت افراد جامعه دارند. از این رو میزان توجه در این کتابها به هر بخش نشان‌دهنده میزان اولویت آن بخش هست. هدف پژوهش حاضر تحلیل محتوای کتابهای مقطع ابتدایی از نظر میزان توجه به روستا و کشاورزی از لحاظ میزان توجه به بخش کشاورزی و روستا بود. در این تحقیق از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. کلیه کلمات کتابهای شش پایه مقطع ابتدایی در سال ۱۳۹۴، جامعه آماری تحقیق را تشکیل دادند. که در مجموع ۱۷۰۵۶۰ کلمه بودند. نتایج نشان داد از مجموع ۱۷۰۵۶۰ کلمه کل کتابهای مقطع ابتدایی، تنها ۱۱۹۳ کلمه معادل ۰/۶۹ درصد به صورت مستقیم به روستا و کشاورزی اختصاص دارد. همچنین مشخص شد تعداد ۹۵۵ کلمه معادل ۰/۵۵ درصد محتوی کتابهای مقطع ابتدایی به صورت غیرمستقیم به کشاورزی پرداخته است. نتایج نشان داد در مجموع ۲۱۴۸ کلمه معادل ۱/۲۵ درصد از کل محتوی کتابهای درسی مقطع ابتدایی به صورت مستقیم و غیرمستقیم به کشاورزی و روستا اختصاص یافته است که نشان‌دهنده کم‌اهمیتی به این بخش در مطالب کتابهای درسی مقطع ابتدایی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: کشاورزی، روستا، توسعه روستایی، کتابهای درسی، تحلیل محتوا

^۱ دانشیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان

^۲ دانش آموخته کارشناسی ارشد گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان

مقدمه

بحث کشاورزی و روستا و اسکان در صدی از مردم کشور در روستاها که از لحاظ اشتغال به کشاورزی و دامپروری مشغول می‌باشند، لزوم توجه ویژه به این بخش را روشن می‌سازد. نقش کتاب به‌عنوان برنامه آموزش بسیار مهم تلقی شده و جای تعمق، بررسی و تتبع فراوان دارد. بازنگری، تجدیدنظر و اصلاح برنامه و محتوای کتاب‌های درسی، زمینه رشد و پیشرفت تحصیلی را فراهم می‌آورد. محتوای مطلوب کتاب‌های درسی می‌تواند دانش آموزان را به چالش فکری وادارد و از جمود فکری و ذهنی رها سازد و پاسخگوی نیازمندی‌های عصر جدید انسان‌ها باشد (سیدی ۱۳۸۹). کشاورزی ما برای تحقق امنیت غذایی جامعه، نیازمند گذر سریع از مرحله تولید معیشتی و سنتی به مرحله تولید صنعتی و تجاری است لذا، ضرورت دارد با اتخاذ تدابیر کارشناسانه به نوسازی همه‌جانبه آن پرداخت (باقری و موذن، ۱۳۸۷).

کشاورزی تا قبل از دهه ۱۳۲۰ خودکفا بوده و علاوه بر تأمین نیازهای شهری و روستایی نقش مهمی در تجارت خارجی ایفا می‌نمود، ولی روند نزولی صادرات که از دهه ۱۳۲۰ شروع شد ادامه پیدا کرده و به تدریج به حجم واردات افزوده گردید و از سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص ملی کاسته شد. در طول برنامه‌های عمرانی هدف اساسی رشد سریع اقتصاد کشور بوده است و چون نیل به این هدف در کشاورزی مشکل بود بیشتر منابع به سایر بخش‌ها اختصاص یافت. سهم سرمایه‌گذاری دولت در بخش کشاورزی از ۲۵٫۵٪ در برنامه عمرانی سوم به ۶٫۶٪ در برنامه عمرانی پنجم تنزل یافت، در صورتی که سهم صنایع در طی همین دوره از ۷٫۵٪ به ۲۲٪ افزایش یافت. همچنین سهم اعتبارات بخش کشاورزی در برنامه اول به ۷٫۵٪ از ۲۸٪ در برنامه پنجم کاهش یافت (شریفی، ۱۳۸۷).

در روند ساخت‌گرای نوسازی، سیاست‌های بخش کشاورزی همیشه وابسته به توسعه صنایع دوم و سوم بوده است و این بخش در بسیاری از کشورها به‌ویژه کشورهای در حال توسعه همواره قربانی بوده است؛ بنابراین، سیاست حمایت از سرمایه‌گذاری در کشاورزی در زمانی که صنایع تقریباً در یک کشور صنعتی شده است مورد نیاز است (جیکونگ و جینگ، ۲۰۱۱).

راه توسعه پایدار کشور از توسعه کشاورزی می‌گذرد و توسعه کشاورزی بدون توسعه روستاها امکان‌پذیر نیست (موحدیان عطار، ۱۳۹۲). توسعه روستایی از سوی اتحادیه اروپا، وسیله‌ای برای بهبود رفاه اقتصادی و اجتماعی ساکنان روستایی و محیط نهادی که در آن زندگی می‌کنند تعریف شده است (ابراهیم و همکاران، ۲۰۱۴).

منابع انسانی سرمایه‌های بنیادی سازمان‌ها و منشأ هر گونه تحول و نوآوری در آنها تلقی می‌شوند نظام آموزشی هر کشوری از نظر نیروی انسانی و مشاغل ایجاد شده در آن، بالاترین نسبت را در میان سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی دارا می‌باشد که ارزیابی عملکرد وظیفه‌ای ضروری در مسیر نیل به اهداف و مأموریت‌های سازمانی است (اصغرپور ۱۳۸۵) تعیین محتوای درسی، از مسائل بسیار مهم در نظام‌های آموزشی و درسی به شمار می‌آید.

منظور از محتوا یک ماده درسی عبارت از دانش سازمان‌یافته و اندوخته شده، اصطلاحات، اطلاعات، واقعیات، حقایق، اصول، روش‌ها، مفاهیم، تعمیم‌ها، پدیده‌ها و مسائل مربوط به همان ماده درسی است (قورچیان و دیگران، ۱۳۷۴). بیان نقش کتب درسی در شناسایی و اهمیت نیازهای پیش روی جامعه بسیار مهم است به همین دلیل توجه به کشاورزی و چگونگی تولید محصولات و کمک به روشن شدن دانش آموزان در مورد اهمیت این مهم بسیار تأثیرگذار است.

هولستی و استون تحلیل محتوا را چنین تعریف می‌کنند: تحلیل محتوای فنی، پژوهشی است برای استنباط‌هایی برحسب شناسایی نظام‌مند و عینی و ویژگی‌های خاص در یک متن. تحلیل محتوا یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین روش‌های تحقیق است و به‌درستی می‌تواند گفت هر محقق با آن سروکار دارد. هولستی به نقل از بارکوس گفته تحلیل محتوا به معنای تحلیل علمی پیام‌های ارتباطی است و این روش را کاملاً علمی می‌داند و با وجود جامع بودن، از نظر ماهیت، نیازمند تحلیلی دقیق و منظم است.

باریکانی و ایران‌نژاد (۱۳۹۲)، با بررسی جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ایران: نگاهی دوباره به نظریه محوریت بخش کشاورزی به این نتیجه رسیدند که بخش کشاورزی یکی از دو بخش کلیدی کشور است و توانایی خوبی در تحریک تولیدات سایر بخش‌ها دارد، لیکن بخش صنایع به‌واسطه ارتباطات قوی‌تر بین بخشی، دارای قابلیت بیشتری در رشد اقتصادی کشور است. با توجه به پیوندهای پسین قوی بخش صنایع وابسته به کشاورزی، توسعه آن می‌تواند موجب تسریع روند توسعه و رشد بخش کشاورزی شود.

فتمی واجارگاه (۱۳۷۲) در پژوهش خود تحت عنوان «ارزشیابی شیوهی ارائه‌ی محتوای کتب تجربی (پایه‌های دوم تا پنجم) دوره‌ی ابتدایی با استفاده از روش رومی» پرداخته است. به این منظور نحوه ارائه محتوا (متن، پرسش، تکلیف، تصویر و نمودار) در کتب درسی مورد بررسی قرار گرفته است.

هدف این مقاله بررسی میزان توجه به بخش کشاورزی و روستاها در کتب دوره ابتدایی سیستم آموزشی بود. به عبارت دیگر این تحقیق به دنبال این بود که مشخص کند آیا در این دوره که مرحله‌ی اول پیمودن نردبان دانش است به روستا و کشاورزی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های کشور توجه کافی شده یا نه؟

روش شناسی

روش این پژوهش تحلیل محتوا می‌باشد. از تحلیل محتوا تعاریف گوناگونی به‌عمل آمده که بخشی از اختلاف به تاریخچه این فن و روند تکاملی آن برمی‌گردد و بخشی دیگر مربوط به تفاوت در حوزه گستردگی این روش است (پیروانی نیا و پیروانی نیا، ۱۳۸۸). تحلیل محتوا یک روش پژوهشی است که به بررسی داده‌های متنی برای الگوها و ساختارها مجرد از ویژگی‌های کلیدی است که محققان می‌خواهند با توجه، توسعه مقوله‌ها و جمع آنها در درک ساختار به‌منظور به دست گرفتن معنی متن بپردازند. دو روش برای تجزیه و تحلیل محتوا در علوم اجتماعی وجود دارد: کمی و کیفی. اصطلاح سابق اشاره به روش‌های غیر آماری و اکتشافی دارد که شامل استدلال قیاسی است (ویتولادیتی^۲، ۲۰۱۴).

سؤالی که در این تحقیق مطرح بود این است که کشاورزی و روستا چه جایگاهی در متون مقطع ابتدایی نظام آموزشی کشور دارد؟ جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه کتابهای مقطع ابتدایی در سال ۱۳۹۲-۹۳ بودند. برای این منظور کلیه متون و تصاویر این کتابها همراه با تعداد و فراوانی کلمات یا تصاویر مرتبط با کشاورزی و روستا شمارش شد. این کلمات در متن به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم استفاده شده بودند. پس از این مرحله و به دست آوردن فراوانی کل کلمات مرتبط در متن و شمارش آنها اقدام به شمارش تعداد کل تصاویر موجود در متن کتب از لحاظ اینکه تصاویر چقدر به بحث در کشاورزی و روستا پرداخته است.

برای رمزگذاری نیاز به واحد تحلیل است که دارای انواع مختلفی است که شامل واحد ثبت و واحد فحوا است. در این پژوهش واحد ثبت برای تحلیل، کلمه بود و از کلمات مرتبط مستقیم و غیرمستقیم با کشاورزی و روستا استفاده شد کلمات مستقیم شامل: کشاورزی، روستا، جهاد کشاورزی، کشاورزان، مزرعه، گندم، برنج، محصولات، آفات مزارع، برداشت، باغ میوه، باغداری، ده، غلات درختان، گاوآهن، جو سیب، حبوبات، داس، بذر، زمین‌های کشاورزی، شخم زدن، درو کردن، کود، کشت، داشت، پسته، پنبه، نهال، دیم، زمین آبی، پشم، گوسفند، دامداری، گردو، کشتزار، گاو، بز، وجین کردن، روستاییان، گلابی، گیلان، گوجه‌فرنگی، پیاز، تراکتور، گله، چوپان، مهندسی کشاورزی، آیش، آبیاری، مرغ و خروس زراعت، علوفه، کمپوست، قارچ، کود سبز، ارگانیک.

کلمات غیرمستقیم هم شامل: گیاهان، مناظر طبیعی، چای، لوبیا، نخود، زیتون، جنگل، مراتع، پیازچه، بیلچه، دام، جنگل بان، پشم، منابع طبیعی و مرتعداری بودند. با توجه به مسئله تحقیق و کوچک بودن جامعه آماری، کل جامعه آماری مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته ها و بحث

نتایج بررسی کتابها برحسب شمارش فراوانی کلمات آنها و بیان آن برحسب درصد ارائه شده است. نتایج بررسی شش پایه مقطع ابتدایی در جدول ۱ این پایه آورده شده است.

^۲Vitouladiti

جدول ۱: تعداد و درصد کلمات مستقیم و غیرمستقیم مرتبط با روستا و کشاورزی در پایه‌های مختلف مقطع ابتدایی

پایه	نام درس	تعداد کل کلمات	کلمات مستقیم		کلمات غیرمستقیم	
			فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
اول ابتدایی	ریاضی	۱۵۲۰	۱۱	۰,۷۲	۴	۰,۲۶
	فارسی	۲۹۵۸	۶۱	۲,۰۶۲	۲۲	۰,۰۰۵
	علوم	۳۱۰۲	۱۳	۰,۴۱۹	۱۲	۰,۳۸۷
دوم ابتدایی	فارسی کتاب کار	۱۸۰۵	۵۵	۳,۰۴	۱۵	۰,۸۳
	فارسی	۶۷۴۶	۱۰۶	۱,۵۷٪	۳۷	۰,۵۴
	فارسی (کتاب کار)	۳۱۱۱	۹	۰,۲۸	۱۲	۰,۳۸
سوم ابتدایی	ریاضی	۷۷۹۸	۴	۰,۰۵	۶	۰,۰۷
	علوم تجربی	۴۲۱۱	۷۵	۱,۷۸	۳۸	۰,۹۰
	هدیه‌های آسمانی	۳۲۶۲	۲۲	۰,۶۷	۱۲	۰,۳۶
چهارم ابتدایی	آموزش قرآن	۲۰۹۰	۱۲	۰,۵۷	۶	۰,۲۸
	فارسی	۱۲۱۷۰	۶۶	۰,۵۴	۳۴	۰,۲۷
	ریاضی	۶۲۸۲	۶۱	۰,۹۷	۶	۰,۰۹
پنجم	علوم تجربی	۳۷۱۱	۵۸	۱,۵۶	۱۶	۰,۴۳
	آموزش قرآن	۳۴۸۲	۲	۰,۰۵	۳	۰,۰۸
	هدیه‌های آسمانی	۱۱۵۳	۵	۰,۴۳	۲	۰,۱۷
شش	فارسی (بخوانیم)	۵۲۳۰	۵۲	۰,۹	۱۱۰	۲,۱۰
	فارسی (بنویسیم)	۳۱۵۲	۱۶	۰,۵۰	۳	۰,۰۹
	علوم تجربی	۴۸۴۹	۱۱۰	۲,۲۶	۷۰	۱,۴۴
هفتم	هدیه‌های آسمانی	۵۲۳۰	۵	۰,۰۹	۲	۰,۰۳
	قرآن	۱۳۰۰	۷	۰,۵۳	۰	۰
	ریاضی	۶۶۳۰	۷۸	۱,۱۷	۳۵	۰,۵۲
هشتم	تعلیمات اجتماعی	۷۲۳۲	۶۱	۰,۸۴	۸	۰,۱۱
	فارسی (بنویسیم)	۱۵۶۳	۱۰	۰,۶۳	۱۶	۱,۰۲
	فارسی (بخوانیم)	۲۶۴۶	۳۲	۱,۲۰	۵۱	۱,۹۲
نهم	هدیه‌های آسمانی	۳۶۷۰	۳۲	۰,۸۷	۱۱۰	۲,۹۹
	ریاضی	۹۲۴۵	۶۵	۰,۷۰	۱۹	۰,۲۰
	تعلیمات اجتماعی	۱۲۰۴۰	۴۵	۰,۳۷	۶۵	۰,۵۳
دهم	علوم تجربی	۵۴۸۳	۳۸	۰,۶۹	۱۴۲	۲,۵۸
	قرآن	۰	۰	۰	۰	۰
	مطالعات اجتماعی	۱۱۵۲۰	۵۶	۰,۴۸	۵۸	۰,۵۰
یازدهم	هدیه‌های آسمانی	۵۸۷۴	۲۲	۰,۳۷	۲۴	۰,۴۰
	کار و فن آوری	۵۸۲۰	۵	۰,۰۸	۴	۰,۰۶
	فارسی	۳۴۱۵	۴	۰,۱۱	۲	۰,۰۵
دوازدهم	تفکر و پژوهش	۱۷۴۴	۰	۰	۰	۰
	فارسی (بخوانیم)	۸۸۶۱	۱۵	۰,۱۶	۱۹	۰,۲۱
	آموزش قرآن	۳۲۲۰	۲۱	۰,۶۵	۸	۰,۲۴

همان‌طور که داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد میزان انعکاس مطالب مربوط به کشاورزی و روستا در کتابهای درسی مقطع ابتدایی در حد بسیار پایینی می‌باشد. بیشترین توجه به این بخش در کتاب "فارسی کتاب کار" پایه اول با ۳/۰۴ درصد صورت گرفته است. در جدول ۲ میزان انعکاس مطالب مربوط به کشاورزی و روستا در پایه‌های شش‌گانه مقطع ابتدایی به صورت کلی آورده شده است.

جدول ۲: تعداد و درصد کلمات مستقیم غیرمستقیم مرتبط با روستا و کشاورزی در کل مقاطع و مجموع مستقیم و غیرمستقیم برحسب پایه

پایه	تعداد کل کلمات	مستقیم		غیر مستقیم		مجموع مستقیم و غیرمستقیم	
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
اول	۹۳۸۵	۱۴۰	۱۴۰	۱,۴۹	۵۳	۰,۵۶	۱۹۳
دوم	۲۷۲۱۸	۲۲۸	۲۲۸	۰,۸۳	۱۱۱	۰,۴۰	۳۳۹
سوم	۲۶۷۹۸	۱۹۲	۱۹۲	۰,۷۱	۶۱	۰,۲۲	۲۵۳
چهارم	۳۳۶۲۳	۳۲۲	۳۲۲	۰,۹۵	۲۲۸	۰,۶۷	۵۵۰
پنجم	۳۳۰۸۴	۲۲۲	۲۲۲	۰,۶۷	۴۰۳	۱,۲۱	۶۲۵
ششم	۴۰۴۵۲	۱۲۳	۱۲۳	۰,۳۰	۱۱۵	۰,۲۸	۲۳۸
مجموع	۱۷۰۵۶۰	۱۱۹۳	۱۱۹۳	۰,۶۹	۹۵۵	۰,۵۵	۲۱۴۸

اطلاعات جدول ۲ نشان می‌دهد ۰/۶۹ درصد از مجموع مطالب کتابهای درسی مقاطع شش‌گانه ابتدایی به‌طور مستقیم به کشاورزی و روستا اختصاص یافته است. همچنین سهم بخش کشاورزی و روستا به‌صورت غیرمستقیم از مطالب کتابهای درسی این مقطع ۰/۵۵ درصد و در مجموع (مستقیم و غیرمستقیم) ۱/۲۵ درصد می‌باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به اینکه نظام آموزشی هر کشوری از نظر نیروی انسانی و مشاغل ایجاد شده در آن بالاترین نسبت را در میان سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی دارا می‌باشد و در ارزیابی عملکردها و بهبود راهبردها در جهت نیل به اهداف بسیار ضروری است، در این مقاله به تحلیل محتوای کتابهای هر شش پایه مقطع ابتدایی از لحاظ میزان توجه به روستا و کشاورزی پرداخته شد. با بررسی کمی میزان انعکاس مطالب مربوط به کشاورزی و روستا در کتابهای درسی این مقطع مشخص گردید که در مجموع فقط ۰/۶۹ درصد از کل محتوای کتابها مربوط به بخش کشاورزی و روستا است که این درصد نشان‌دهنده بی‌توجهی و کم‌اهمیتی بخش کشاورزی و روستا در کتابهای درسی مقطع ابتدایی می‌باشد. با عنایت به نقش و اهمیت والای شغل کشاورزی که تأمین امنیت غذایی کشور را به عهده دارد، این نتیجه بیانگر نامناسب بودن نحوه انعکاس این بخش در مقطع ابتدایی می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر انعکاس مناسب اهمیت و جایگاه بخش کشاورزی و روستا در مقطع ابتدایی که شخصیت اولیه دانش‌آموزان در حال شکل‌گیری می‌باشد، منجر به تقویت اهمیت بخش کشاورزی و تولیدکنندگان در ذهن آنها شده و باعث می‌شود در آینده نیز این بخش از جایگاه شایسته‌ای در ذهن آنها برخوردار گردد. عدم توجه مناسب به این مقوله باعث شده است که متأسفانه در حال حاضر جوانان دیدگاه شایسته‌ای به کشاورزی و روستا نداشته باشند که نتیجه آن توسعه نامناسب بخش کشاورزی و معضلات اجتماعی فراوانی نظیر افزایش مهاجرت از روستاها به شهر می‌باشد. لذا با توجه به نتایج این مقاله پیشنهاد می‌گردد مطالب کتابهای درسی از لحاظ میزان و نحوه توجه به بخش کشاورزی و روستا مورد بازبینی و اصلاح جدی قرار بگیرد.

منابع

- اصغرپور، س. (۱۳۸۵). مدیریت عملکرد با تأکید بر ارزیابی منابع انسانی. نشریه صنعت. شماره ۱۰۴.
- قورچیان، ن. و تن ساز، ج. (۱۳۷۴). سیمای روند تحولات برنامه درسی. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی.
- پیروانی نیا، پ. و پیروانی نیا، پ. (۱۳۸۸). تحلیل محتوای کتب درسی دوره پیش‌دانشگاهی از نظر میزان توجه به قرآن و مفاهیم قرآنی. *مطالعات قرآن و حدیث*. (۳). صص ۱۸۹-۱۶۹.
- سیدی، م. (۱۳۸۹). تحلیل محتوای کتب چهارم ابتدایی براساس تکنیک ویلیام رومی و مقایسه ی محتوای کتاب براساس هدف های رفتاری. *مجله تازه های پژوهش*. شماره ۳. ۴۹-۶۴.
- شریفی، الف. (۱۳۸۷). جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد کشور. همایش ملی توسعه فعالیت‌های اقتصادی. دستیابی از طریق نمایه اجلاس‌های کشور.
- موحدیان عطار، م. (۱۳۹۲). بخش کشاورزی، بستری مناسب در تبلور حماسه اقتصادی. *فصلنامه نظام مهندسی، کشاورزی و منابع طبیعی*. (۳۹). ۱۰. ص ۲.
- باقری ن. و موذن، ا. (۱۳۸۷). راهبرد بهینه توسعه مکانیزاسیون کشاورزی در ایران. پنجمین کنگره ملی مهندسی ماشینهای کشاورزی و مکانیزاسیون. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- باریکانی، س. و ایران نژاد، ب. (۱۳۹۲). بررسی جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد ایران: نگاهی دوباره به نظریه محوریت بخش کشاورزی. *فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه*، (۸۱). ۲۱، صص ۱۷۷-۱۵۳.
- فتحی و اجارگاه، کورش (۱۳۷۲). ارزشیابی شیوه ارائه محتوای کتب علوم تجربی (پایه های دوم تا پنجم) دوره ابتدایی تحصیلی سال ۱۳۷۱-۱۳۷۲ با استفاده از روش ویلیام رومی. پایان نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی. دانشگاه تربیت معلم تهران.
- هولستی، و. (۱۳۷۳): *تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی*، ترجمه نادر سالار زاده امیری، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی
- Jikong, W. & Jing, L. (۲۰۱۱). The Change of Agricultural Policy's Effect and the Importance of Developing Environment-friendly Agriculture -A Case in Republic of Korea. *Energy Procedia* ۵ (۲۰۱۱) ۲۲۴۶-۲۲۵۱.
- Ibrahim, M A & Abdelrazek, I. ۲۰۱۴. How rural agricultural development projects (animal production) can use projects benefits for improving the economics states of farmers. *Procedia Economics and Finance* ۸ (۲۰۱۴) ۴۸۴-۴۸۹.
- Vituladiti, O. ۲۰۱۴. Content Analysis as a Resear ch Tool for Marketing, Management and Development Strategies in Tourism. *Procedia Economics and Finance* ۹ (۲۰۱۴) ۲۷۸-۲۸۷